

¿Onde estabas ti hai 2000 anos?: Unha visión libre da vida cotián nun castro galego

Ángel Concheiro Coello (Arqueólogo)

Olalla Montero González (Historiadora da Arte)

Pois si amig@, pasou tanto tempo e a memoria é tan breve que a resposta non parece doada. Pero é probable que estiveses moendo gran nun muíño de vaivén (un gran groso trufado de areas), ou que estiveses collendo nabos e chícharos á beira do foxo dun castro calquera. Tamén, se vivías ao lado do mar, nun deses poboados pechados en estreitos cabos, pode que estiveses mariscando ameixas, berberechos ou lapas. E, se daquela eras aínda un meniño, é posible que che deixaran abrir algunha para probarlle ese zume salgado que tanto che gusta. Se foras vello, por contra, pode que estiveses coidando do gando da familia, apoiado e co queixo no cabo da aguillada, ollando o que pasa na comarca e vendo pasar o tempo.

O poder da arqueoloxía para evocar cousas que nunca vivimos é o seu grandísimo mérito e por iso mesmo é unha ciencia incomparable, con características propias. En realidade, os arqueólogos ás veces semellamos magos. Cal un Merlín

cunqueirán, facemos da nosa escavación unha outra Miranda e, como un prodixio máis, conseguimos que os obxectos falen. Moitos arqueólogos non pensaron xamais no poder da imaxinación e na validez que ten na interpretación duns restos acotío inescrutables. Pero o importante non é dicir que aquela masa de arxila vermella situada no centro dunha casarota redonda e sumariamente protexida por unhas laxiñas fincadas é unha lareira (porque é obvio). Para nós resulta máis importante soñar a un fato de sombras acubilladas ao seu carón, no chan ou en pequenos tallos, mentres comen sobre tortas de pan ácimo peixe asado e o vento zoa entre as pallas do teito. Porén, o realmente transcendental é contalo, porque o día en que a arqueoloxía xa non refira historias que emocionen, terá deixado polo camiño, esquecida, a función para a que foi creada. Por iso as viaxes polo pasado son itinerarios fascinantes nos que ti podes (e debes) participar activamente. Por iso volve a ser mozo, un mozo de hai 2000 anos.

Os concheiros son grandes acumulacións de detritos, sobre todo de restos alimenticios: cunchas e ósos de animais

O LUGAR

Lembra que vivías nunha aldea á beira do mar. Erguíase sobre un cabo estreito e longo, cheo de grandes penedos, que penetraba fondamente nas augas da ría. As augas lambían os alicerces das cercas, porque aínda que era unha agrupación modesta de casas, estaba rodeada de murallas de pedra e terra. Visto dende lonxe, cando ías ao peixe e virabas a cabeza, era un espectáculo fermoso. A tristura que lle daba o ton gris das murallas, coa cachotería comesta polo sal e a humidade, víase compensada pola cor vermella e azul dalgunhas das casas, polo verde forte que despedían as herbas que medraban nos teitos de colmo e terróns, polo fume que saía aquí e acolá dalgún daqueles conos de palla e polo ir e vir de xente entrando e saíndo pola porta, albiscándote curiosos sobre o adarve da cerca.

A CASA

Nunca foi un lugar cómodo. Tiñas os muros de pedra e o piso de terra endurecida. Como só tiña un oco, que facía as veces de porta, sempre foi escura. Ademais era moi húmida, porque, aínda que o lume estivese case sempre aceso, tratábase só de brasas. Ao ser redonda, durmíamos enroscados como escánceres arredor do lume, apeguñados ás mantas e ás esteiras que nos servían de leito e cubrían as paredes. Sempre lembrarei o cheiro. Ulía a fume (que picaba nos ollos), a suor, a peixe seco e a manteiga rancia. Coa chegada do calor, era outra cousa. Asabamos peixe, recibabamos o muro e facíamos case toda a vida na porta. Mesmo durmíamos alí, baixo as estrelas, nun pequeno adro cercado por unha muradela. E eu soñaba sentindo o bruar suave da praia.

Restos dos ósos dun bóvido consumido nun castro do litoral. Aparece rodeado de cunchas de ostras

A COMIDA

¿Quen se podía queixar? Tiñamos carne (de porco, de cabra e de pucho), leite, manteiga e queixo, e todo o peixe e marisco que quixeramos. Ben, tampouco as cousas eran tan sinxelas. A carne de porco (uns quinos pequeneiros e moi graciosos) comíase de tarde en tarde e facíase decontado, porque non sobraba o sal para conservalos. Vivían connosco, atendidos por nais e avoas, entre as casas e por riba dos concheiros, fozando e enredando en canto lixo había. Os máis pícaros máis cativos do castro, en coiros e sempre rebuldeiros, compartían con eles esforzos e xogos.

As ovellas, as cabras e as vacas eran cousa distinta. Levábanas a pacer fora dos muros, máis alá das veigas de centeo. No verán, os homes rubían cos rabaños buscando pastos frescos e vivían xuntos longas tempadas no monte. Comíanse pouco, xa de maiores, porque se lle daba moito valor ao leite, á la e ao coiro.

Normalmente xantabamos ao comezo do serán, cando a xente remataba as tarefas e a lúa chamaba. No inverno, nos días duros, a comida era sinxela: unhas papas de centeo collido da tulla e moído na roda. Sabía agre e tiña moitas areas de seixo, pero estaba quente, e ás veces acompañábase de chícharos ou outro legume seco.

Nos días bos, sobre todo nas longas xornadas do verán e comezo do outono, o xantar era variado. Entón podíase ir ao mar ou á marea. Os homes collían a liña fanecas, pescadas, pintos, maragotas e grandes douradas que logo secaban ao ar despois de cortarlle a cabeza. Nós, máis novos, iamos á praia coller ameixas, berberechos, *relós*, ostras e navallas, ou ás rochas ao pé da muralla, onde atopabamos lapas e mexillóns. As primeiras consumíamolas crúas, normalmente á porta mesmo da casa; as outras cociñábanse en cacharros grandes de barro, onde quedaban incrustados os restos de cunchas calcinadas, ata que abrían ou a vianda torrarse.

OS TRABALLOS

As mulleres e homes do meu castro eran labregos, cultivaban a terra do contorno da aldea, tiñan gando, pescaban e mariscaban, pero tamén eran capaces de desenvolver traballos moi complexos. Eran albaneis moi competentes (construíron unha aldea de pedra rodeada de fortes murallas, unha auténtica placa forte), metalúrxicos (fundiron bronce e ferro, cos que fixeron multitude de obxectos, dende armas, como lanzas e puñais de antenas, ou adornos, como fíbulas, brincos ou colgantes, ata útiles de uso cotián, como coitelos ou cravos. Tamén eran grandes oleiros e tiñan coñecementos para facer de calquera materia prima un obxecto de uso, como pasaba co óso, peor nunca se dedicaron só a iso. Traballaron a carón da súa veiga de porta e seguiron sendo campesiños.

O ESPERTAR E A VISITA

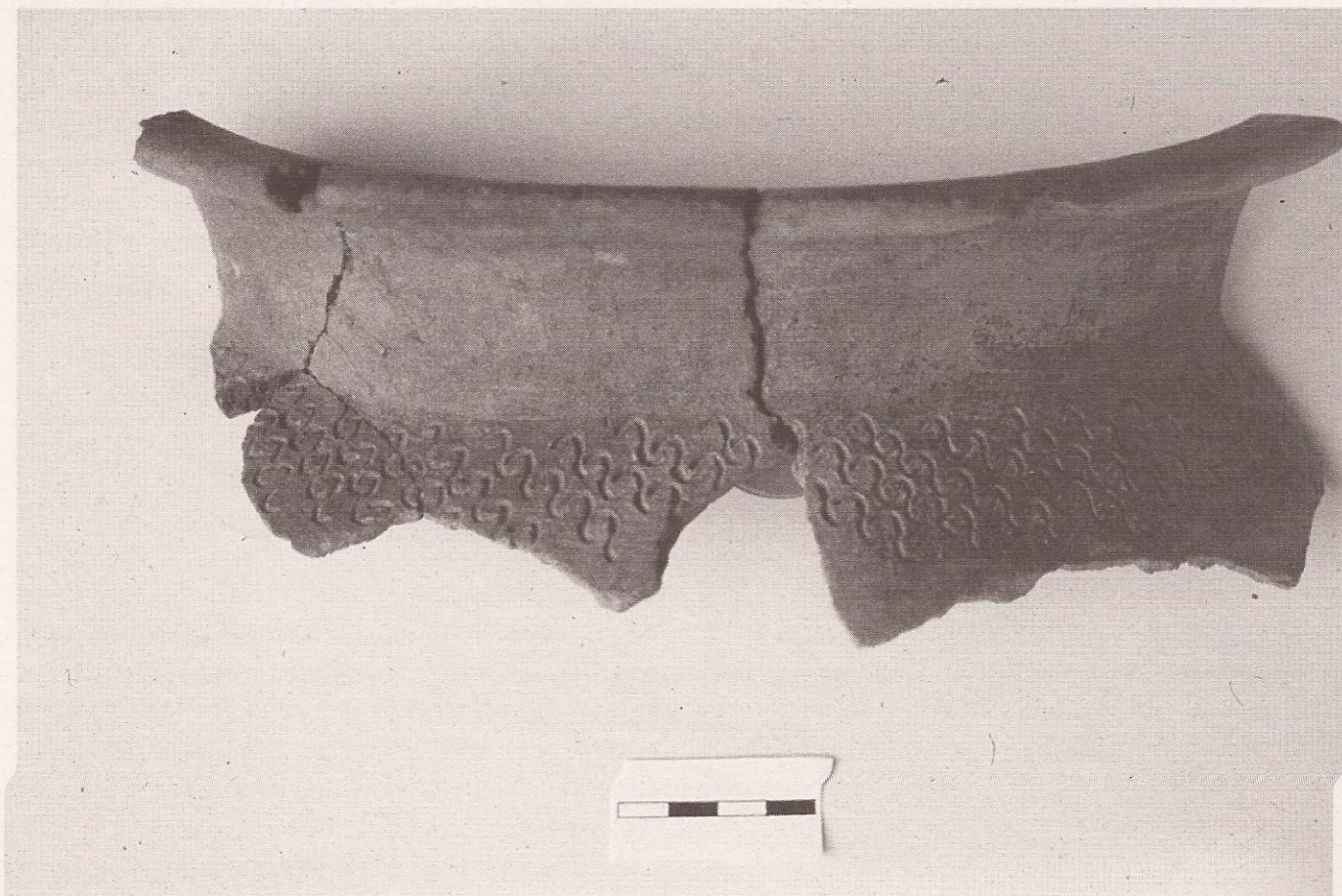
Agora, como un novo Little Nemo, é hora de que espertes e rasques a cabeza preguntando se todo isto foi posible. As mulleres e homes que habitaron os castros da beiramar galega durante a Idade do Ferro, o último período da nosa Prehistoria, tiveron, sen dúbida, unha vida curta e dura, pero subsistiron, en certos casos prosperaron e, en definitiva, foron os suxeitos activos dunha cultura moi orixinal e diferenciada na que finca as súas raizames a Historia da Galicia.

O noso mozo protagonista fixo un percorrido por algúns aspectos da Cultura Castrexa, nome co que en Galicia tradicionalmente se denomina a Idade do Ferro, o último período da Prehistoria, que se desenvolve, de xeito moi laxo, entre os séculos VIII a.C. e I d.C. Tódalas súas impresións persoais teñen base nos achados arqueolóxicos realizados nos castros e se refiren a aspectos da vida cotián que se reflicten con relativa facilidade no rexistro arqueolóxico. Por iso mesmo preferimos non relatar a súa visión da sociedade, a relixión ou a morte, arcanos de non doado acceso cos materiais dispoñibles e de interpretación controvertida.

Para aquelas persoas que desexen vivir e gozar “in

situ” unha viaxe ou itinerario polo castrexo do litoral, propoñémoslle unha visita ao complexo arqueolóxico do Neixón, en Boiro (A Coruña). Alí pódese coñecer o seu centro de interpretación e visitar dous xacementos costeiros: o Castro Pequeno, datado na primeira Idade do Ferro, e o Castro Grande, máis moderno e que ten actividade aínda en época romana. Os dous están escavados intensamente e emprazados nun dos puntos máis fermosos da ría de Arousa. O centro de interpretación ten unha boa exposición, moi didáctica e enfocada ao coñecemento da vida cotián nos castros. Asemade, non se debería deixar de visitar o castro do Achadizo, na pequena península de Cabo de Cruz (Boiro), escavado por un dos autores (A.C.C.) entre os anos 1991 e 1994, onde se atopan á vista restos da muralla e das construcións domésticas. A maioría dos datos que sustentan o soño do noso protagonista son unha interpretación

literaria e moi sucinta dos resultados da súa escavación. Como non, unha xeira deste estilo ten que rematar no castro de Baroña, en Porto do Son. A contemplación dos restos escavados, a extraordinaria forza do emprazamento, rodeado dun mar salvaxe, e a tremenda carga simbólica que semella transmitir, son a proba máis palpable do que poden chegar a emocionar unha ruínas abandonadas hai dous mil anos.

Nos castros da beiramar é moi frecuente atopar restos de olas de cerámica intensamente decoradas.